

Вступ

У 2012 році Кабінетом Міністрів України, центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями шляхом проведення відповідних заходів цивільного захисту забезпечувалось конституційне право громадян України на захист життя і здоров'я.

Завдання та основні напрями роботи у сфері природної та техногенної безпеки і цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у цілому визначались законами, іншими нормативно-правовими актами з питань цивільного захисту, промислової безпеки та охорони праці, охорони навколишнього природного середовища, охорони здоров'я, заходами Державної цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту на 2009-2013 роки та Плану основних заходів цивільного захисту на 2012 рік.

У звітному році основні пріоритети державної політики у сфері цивільного захисту були зосереджені на забезпеченні безпеки життєдіяльності населення та реагуванні на надзвичайні ситуації, системному вирішенні проблем їх попередження на території України, забезпеченні техногенної та природної безпеки у Зоні відчуження, створенні системи поводження з відходами та вдосконаленні законодавства у сфері поводження з відходами, забезпеченні дієвого державного нагляду у сфері охорони праці та промислової безпеки, формуванні державної політики, спрямованої на протидію глобальним змінам клімату.

Продовжувалась оптимізація системи центральних органів виконавчої влади, яка торкнулась і центрального органу виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Верховною Радою України прийнято Кодекс цивільного захисту України. Закон підписано Президентом України і вводиться у дію з 1 липня 2013 року. Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

Кодекс забезпечує комплексний підхід до вирішення завдань цивільного захисту: пріоритетність завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян; централізацію управління, єдиноначальність, підпорядкованість, статутну дисципліну Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб; відповідальність посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотримання вимог законодавства з питань цивільного захисту.

У 2012 році об'єкти господарювання та територія України продовжували перебувати під негативним впливом уражаючих чинників природного та техногенного походження, що призводили до виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій, загибелі людей на виробництві і в побуті, погіршення умов життєдіяльності населення, забруднення навколишнього природного середовища, економічних збитків.

Масштаби та особливості негативної дії небезпечних факторів у природній сфері традиційно визначались природними особливостями території України, несприятливими наслідками глобальних змін клімату, недотриманням норм і правил безпечного провадження господарської діяльності.

Основними чинниками фізичного походження, що призводили до виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру, залишались стихійні гідрометеорологічні явища та небезпечні геологічні процеси.

Відносно тепла зима, значні коливання температури повітря навесні, спекотні періоди у червні-серпні та вкрай нерівномірний розподіл опадів упродовж сезонів – таким був 2012 рік. Порівняно з минулим 2011 роком зафіксовано менше гідрометеорологічних

явищ, а гідрологічних стихійних явищ взагалі не сталося. Проте кількість випадків різкої зміни погоди дещо збільшилась особливо у зиму 2012-2013 рр., що негативно позначилось на роботі систем життєзабезпечення, а особливо на якості доріг.

Протягом 2012 року виникло 74 надзвичайні ситуації (НС) **природного характеру**, що практично не відрізняється (на 4% менше) від показників кількості НС (77 НС) у 2011 році. При цьому, збільшилася кількість НС пов'язаних з пожежами в природних екосистемах - у 3,75 рази, метеорологічних НС – у 1,8 рази. Натомість кількість медико-біологічних НС зменшилася на 36,7%, гідрологічних – на 33,3%. Також зменшилася кількість геологічних НС (на 2 НС).

За попередніми даними у 2012 році надзвичайними ситуаціями природного характеру було завдано збитків на суму близько 173 млн. гривень, що в 2,6 рази більше, ніж у 2011 році.

Внаслідок НС природного характеру у 2012 році загинуло 38 осіб, у тому числі 5 дітей, постраждало – 440 осіб, в тому числі 158 дітей. У порівнянні з 2011 роком кількість загиблих зменшилася на 24%, а кількість постраждалих зменшилася на 43%.

У техногенній сфері рівень небезпеки посилювався високим рівнем фізичного та морального зносу основних виробничих фондів, обмеженим фінансуванням заходів безпеки, недосконалістю застосовуваних технологічних процесів багатьох галузей промисловості, об'єктивно недостатніми можливостями держави у сфері розвитку і реконструкції виробничого потенціалу з дотримання сучасних вимог безпеки.

Високий рівень розвитку технічно складного виробництва України, значний обсяг транспортування, зберігання й використання небезпечних (шкідливих) речовин, матеріалів та виробів, значне накопичення відходів виробництва та життєдіяльності, інші техногенні фактори суттєво впливали на рівень загрози виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Радіаційна загроза в звітному році формувалась внаслідок функціонування ядерних установок, джерел іонізуючого випромінювання та наявності радіоактивних відходів.

Разом із тим, реальні рівні викидів та скидів радіоактивних речовин з початку 2012 року у відсотковому відношенні до допустимих не перевищують одиниць відсотку.

У цілому радіаційні параметри, що характеризують роботу АЕС за 2012 рік, не перевищували нормативних значень, а радіаційний захист персоналу та населення забезпечувалися на достатньому рівні. Експлуатація АЕС за останні роки не викликала ніяких екологічних змін, які б свідчили про погіршення стану навколишнього природного середовища у районах їх розташування, порівняно з попередніми роками.

Протягом 2012 року радіаційний стан на території України залишався у цілому стабільним. За даними 182 пунктів спостережень мережі гідрометслужби України потужність експозиційної дози гамма-випромінювання (ПЕД) на більшій частині території країни знаходилась у межах рівнів, обумовлених розпадом природних радіонуклідів та космічним випромінюванням – 5-25 мкР/год.

У 2012 році у промисловому комплексі України функціонувало 1093 об'єкти на яких зберігалися або використовувалися у виробничій діяльності понад 275 тис. тонн небезпечних хімічних речовин, у тому числі: 5,2 тис. тонн хлору, 129,1 тис. тонн аміаку та близько 140 тис. тонн інших небезпечних хімічних речовин.

У звітному році продовжувався процес прогресуючого накопичення відходів. Загальних їх обсяг на цей час оцінено у 35 млрд. тонн. Обсяг їх щорічного утворення досягає 780-800 млн. тонн. Домінуючу їх частку (понад 75%) становлять промислові відходи – розкривні супутні породи, шлами – продукти збагачення корисних копалин, металургійні шлаки тощо. Найбільша їх кількість утворюється на підприємствах гірничо-металургійної, хімічної промисловості та енергетики.

Гострою залишалась проблема належного поводження із твердими побутовими відходами, яких щороку утворюється близько 46 млн. м³ на 4,5 тис. сміттєзвалищах і полігонах, загальною площею майже 7,6 тис. гектарів.

Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 році

Складною залишалась ситуація на системах життєзабезпечення. Близько 72 млн. м² житлового фонду будинків перших масових серій (60-70-х років забудови) потребують заміни або реконструкції. У цілому по Україні потребують ремонту 12,5 тис. ліфтів, модернізації – 12,8 тис. ліфтів, заміна – 5,9 тис. ліфтів.

Основне устаткування більшості теплоелектроцентралей фізично і морально застаріло, потрібна його глибока модернізація або повна заміна. Теплові електростанції також потребують модернізації.

Технічний стан об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства, якість питної води та стан водопостачання знаходяться у незадовільному стані.

Упродовж 2012 року в Україні зареєстровано 212 надзвичайних ситуацій (НС).

Внаслідок цих надзвичайних ситуацій загинула 301 особа (з них 50 дітей) та 861 – постраждала (з них 225 дітей).

Загальна кількість надзвичайних ситуацій, порівняно з 2011 роком, зменшилася на 4%. Також зафіксовано зменшення кількості загиблих та постраждалих в НС на 15% та 12% відповідно. У цей же час збільшились показники, що характеризують масштабність та наслідки НС. Так збільшилась кількість НС регіонального рівня, більше, ніж в 2 рази збільшився обсяг прямих матеріальних збитків, завданих НС.

Внаслідок НС **техногенного характеру**, які виникли у 2012 році загинуло 224 особи (з них 44 дитини) та постраждало - 383 (з них 56 дітей). Порівняно із 2011 роком кількість загиблих зменшилася на 19%, а кількість постраждалих збільшилася на 67% (2011 році – загинуло 277 осіб, з них 26 дітей, та постраждало – 230, з них 43 дитини).

Збільшення кількості постраждалих в НС техногенного характеру насамперед сталося за рахунок двох НС регіонального рівня, які виникли внаслідок раптового руйнування багатоповерхових житлових будинків у Донецькій та Волинській областях, а також НС унаслідок пожеж (вибухів) та НС на транспорті.

Актуальною проблемою у 2012 році були пожежі. Зареєстровано 61 НС унаслідок пожеж та вибухів, що на 8% менше, ніж у 2011 році. У цих НС загинуло 128 осіб (зменшення на 21%, порівняно із 2011 роком) та постраждало – 157 осіб (збільшення майже в 2 рази).

Переважна більшість НС унаслідок пожеж та вибухів сталася в будівлях та спорудах житлового призначення (60 % або 36 НС). Порівняно з 2011 роком їх кількість зменшилася на 20%.

Особливо проблемною залишається ситуація із забезпеченням пожежної безпеки у сільській місцевості, де виникає більше третини загальної кількості пожеж, а їх гасіння ускладнюється значною віддаленістю підрозділів державної пожежної охорони та низьким рівнем технічної оснащеності протипожежних формувань сільськогосподарських об'єктів. На балансі зазначених підрозділів перебуває понад 1200 одиниць пожежної техніки, яка на 98 відсотків вичерпала свій ресурс.

Потребує розв'язання також проблема забезпечення протипожежного захисту будинків підвищеної поверховості та висотних будинків. Протягом тривалого часу не виконуються заходи щодо відновлення працездатності автоматичних систем протипожежного захисту і димовидалення у таких будинках. Понад 35 відсотків пожежних кранів систем внутрішнього протипожежного водопостачання будинків підвищеної поверховості та висотних будинків не укомплектовано необхідним протипожежним інвентарем.

Однією з основних проблем є стан протипожежного захисту об'єктів з масовим перебуванням людей, зокрема: ринків, дитячих дошкільних та навчальних закладів, лікувальних закладів, культових будинків і споруд, санаторіїв та закладів відпочинку, культурно-просвітницьких і видовищних закладів, готелів та гуртожитків, на яких заходи щодо забезпечення протипожежної безпеки практично не виконуються.

Протягом 2012 року зареєстровано 26 НС на транспорті, що майже на 30% менше, ніж у 2011 році. Унаслідок цих НС загинуло 89 осіб (з них 8 дітей) та постраждало 111

Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 році

осіб (з них 11 дітей), порівняно з 2011 роком кількість загиблих зменшилася на 6%, а кількість постраждалих збільшилась майже на 22%. Збільшення кількості постраждалих в НС на транспорті зумовлено зростанням частки НС за участю рейсових автобусів (протягом року зареєстровано 7 таких НС).

Важливу роботу було проведено щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій як техногенного, так і соціального характеру під час проведення чемпіонату Європи з футболу 2012.

Аналіз стану техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 році та виконання комплексу запобіжних заходів показав, що основні проблеми у сфері цивільного захисту з року в рік залишаються одними й тими ж, а саме:

високий показник зношеності основних виробничих фондів на об'єктах господарювання;

свідоме ігнорування вимог безпеки життєдіяльності;

недостатній рівень організації та проведення запобіжних заходів;

невідповідність фінансового і матеріально-технічного забезпечення реальній потребі виконання заходів цивільного захисту;

виснаженість і недостатність технічного оснащення сил цивільного захисту;

недостатня підготовка керівного складу та фахівців, діяльність яких в органах виконавчої влади пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Вирішення зазначених та інших проблемних питань, а також реалізація державної політики у сфері цивільного захисту мають бути одним з пріоритетних напрямків роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади.

Підготовлена Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 році містить детальну інформацію про небезпечні явища природного та загрози техногенного характеру і заходи щодо мінімізації їх негативних наслідків, статистичні дані виникнення надзвичайних ситуацій та небезпечних подій та прогноз небезпечних ситуацій на 2013 рік для України в цілому та в регіональному вимірі, основні заходи забезпечення цивільного захисту, що здійснювались у 2012 році, зокрема: функціонування сил цивільного захисту, матеріально-технічне та фінансове забезпечення заходів цивільного захисту, навчання з питань цивільного захисту, наукове, нормативно-

Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 році

правове забезпечення, міжнародне співробітництво з питань цивільного захисту, стан техногенної та природної безпеки в зоні відчуження.

Підсумовує матеріали Національної доповіді розділ "Актуальні проблеми техногенної та природної безпеки. Шляхи та способи їх розв'язання".